

JAK ROZMAWIAĆ O WOJNIE? HARCERZE STARSI

Potrzeby i reakcje człowieka różnią się w zależności od tego, ile ma lat. Właśnie dlatego Zespół ds. Wsparcia Psychologicznego ZHP opracował rozszerzenie materiału ["Jak rozmawiać o wojnie w Ukrainie"](#). Niniejszy materiał koncentruje się na pracy z harcerzami i harcerkami starszymi. Ma on na celu pokazać charakterystyczne dla danej grupy wiekowej reakcje i sposoby radzenia sobie z napięciem oraz lękiem, a także skonkretyzować wskazówki dotyczące podejmowania rozmów i planowania działań w kontekście wojny w Ukrainie.

Jaka jest rola osoby dorosłej, drużynowego/ej w pracy z harcerzami i harcerkami starszymi w obecnej sytuacji?

Czego harcerze i harcerki potrzebują od swojego lidera, osób dorosłych? Poczucia bezpieczeństwa i akceptacji, wsparcia w realizacji ich chęci zaangażowania się w taki sposób, aby podejmowana służba była adekwatna do ich możliwości. Rozmawiajcie z harcerzami i harcerkami starszymi o obecnej sytuacji tak, aby dać im szansę sformułowania swoich poglądów i postaw, ale zadbajcie o to, by dalej mogli być po prostu nastolatkami, poszukującymi swoich własnych ścieżek rozwoju.

Jakich reakcji na obecną sytuację możecie się spodziewać?

W wieku nastoletnim silną potrzebą jest nazywanie, rozpoznawanie sytuacji, etykietowanie świata, określenie, co jest czym, a kto jest kim. Jest to naturalne, ponieważ dopiero po nazwaniu tego, co jest dobre, a co złe, można szukać odpowiedzi na pytanie co robić i skąd wiedzieć, że wybieram dobrze. To też czas poznawania siebie odbywającego się to na tle grupy rówieśniczej. Porównując się z innymi nastolatkami młody człowiek zyskuje informacje o tym jaki jest, czy to co myśli, robi, przedstawia sobą jest wartościowe. Wiąże się to z aktywnym poszukiwaniem lub podważaniem dotychczasowych autorytetów i jednoczesnym kształtowaniem własnych poglądów.

U harcerzy i harcerek starszych ocena sytuacji często oparta jest na podziale binarnym: dobrzy-źli, bez miejsca pośrodku. Może to powodować dodatkowe zagubienie związane z różnorodnością postaw, poglądów osób dotychczas ważnych - np. środowiska rodzinnego, środowiska harcerskiego, czy też grupy rówieśniczej. Warto zatem zwrócić uwagę na tworzenie akceptującego klimatu w drużynie, dającego poczucie bezpieczeństwa osobom, które mają odmienne spojrzenie na świat, próbują różne poglądy konfrontować lub są osobami poszukującymi. U młodych ludzi szybko ewoluuje poczucie humoru, harcerze starsi są bardziej ironiczni – czasami ich żarty i komentarze mogą być nieodpowiednie, ale nie są wyrazem złej woli.

W obecnej, stresującej sytuacji, harcerze starsi i harcerki starsze mogą zacząć działać na przekór zasadom, które wcześniej respektowali. Chcąc aspirować do roli dorosłych, mogą chcieć pokazać się jako jednostki niezależne, niesterowne, niezależnie od tego, jaką grupę przekonani prezentują i czy jest ona zgodna z poglądami środowiska działania. Może się to przejawiać w drobnych gestach, np. odmowie założenia kurtki na mundur w trakcie pełnienia służby (mimo że jest zimno), samodzielnemu podnoszeniu zbyt ciężkich dla siebie przedmiotów. Reakcje te mogą też pójść w zupełnie odwrotnym kierunku. Mogą próbować odciąć się od stresującej dla nich sytuacji poprzez niechęć do podejmowania tematów związanych z wojną i zatopienie w znanych sobie, uspokajających ich czynnościach (np. w grach). Mogą więc wykazywać brak zrozumienia dla sytuacji, nie widzieć potrzeby angażowania się w pomoc

uchodźcom lub wręcz przeciwnie, bardzo interesować się działaniem, chcieć coś zrobić. Te skrajne, mocno nacechowane emocjonalnie działania mogą być reakcją na stres. Sposobem na poradzenie sobie z nimi i zadbanie o młodego człowieka jest nawiązanie takiego kontaktu oraz utrzymanie takiej relacji, w której ten człowiek wie, że może okazywać różnorodne emocje i jest w tym szanowany. Czasem potrzeba spokojnego czasu, w którym pozwolicie harcerzowi wygadać się z myśli, nawet jeśli sami się z nimi nie zgadzacie, spokojnej rozmowy, w której ukazujecie też swój punkt widzenia, aby nastolatek nie czuł się podważany w wyrażaniu swojej kruchej, tworzącej się osobowości. Granice jednoznacznie należy postawić wobec zachowań, które są ryzykowne i stanowią zagrożenie. Warto wprowadzić zasadę "rozmawiać można o wszystkim, działać trzeba rozważnie i bezpiecznie".

Harcerze starsi i harcerki starsze są w dużej mierze odbiorcami treści znajdujących się w Internecie. Może to skutkować tym, że będą wymieniać ze sobą informacje nieprawdziwe i niepotwierdzone, a nierzadko też nacechowane agresywnie w kierunku Ukrainy, Rosji i ich obywateli. To idealny moment, żeby poruszyć z nimi kwestię weryfikowania prawdziwości informacji znajdujących się w sieci, aby nie tylko w tej sytuacji, ale też w późniejszym życiu mogli czerpać z prawdziwych źródeł.

W związku z tym, że ludzie w tym wieku zaczynają interesować się światem, wojna w Ukrainie także może się stać dla nich ważną sprawą i z autentycznym, szczerym zapałem mogą (ale nie muszą!) chcieć zaangażować się w różne przedsięwzięcia oraz pomoc. Nie twórzcie pól służby na siłę, ale jeśli tylko istnieją aktywności, w które harcerze i harcerki mogą się włączyć, pomóżcie im w tym. Działanie także dla nich będzie dobrym sposobem na poradzenie sobie z obecną sytuacją.

Na co zwrócić szczególną uwagę, podejmując z harcerzami i harcerkami starszymi temat wojny w Ukrainie?

Młodzież starszoharcerska jest szczególnie wrażliwa i czuła na krytykę. Uważajcie, aby promując służbę w środowisku działania i samemu się w nią angażując, nie stworzyć warunków, w których niewłączenie się w akcje pomocowe będzie wymagało od nich wysokiej asertywności (której może im zabraknąć). Nie posiadają jeszcze dobrze wykształconej umiejętności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami, a jednocześnie już je dostrzegają, przez co są zmuszeni do konfrontacji z nimi. Poczucie sprawstwa i możliwość czynnego udziału w sprawach postrzeganych jako ważne może zwiększać ich chęć angażowania się w różne akcje. Podobnie potrzeba uzyskania aprobaty środowiska może dodatkowo pchać młodych ludzi do włączania się w wydarzenia i pokazywania swojego zaangażowania, zwłaszcza, jeśli w środowisku, w którym działają, bardzo aktywni są wędrownicy lub sam drużynowy bardzo mocno angażuje się w działania. Planując włączenie się w służbę, bądźcie szczególnie uważni na to, aby wyzwania, które proponujecie harcerzom i harcerkom starszym były dostosowane do ich możliwości. Dajcie im też przestrzeń do zmiany decyzji oraz zapewnienie, że jeśli w którymkolwiek momencie pełnienia służby ich wewnętrzne baterie zostaną wyczerpane, to mogą się wycofać i zadbać o siebie. Wymaga to uwrażliwienia całej grupy na potrzeby rówieśników, aby nie przerodziło się w szykany czy dogryzanie tym, których sytuacja przerosła. Będzie to dobra lekcja empatii oraz dbania o siebie nawzajem dla harcerzy i harcerek starszych. Służbę podejmowaną przez młodzież, jeśli wiąże się ona z bezpośrednim kontaktem z osobami spoza drużyny, powinna nadzorować osoba dorosła, która będzie w stanie wesprzeć ich w przypadku pojawienia się trudności.

Choć oceniając po wyglądzie fizycznym, często można odnieść wrażenie, że harcerze i harcerki z pionu starszoharcerskiego są już gotowi do podjęcia samodzielnej, dojrzałej służby, pozwólcie im jeszcze na bycie dziećmi i nie zapraszajcie do konfrontacji z sytuacjami, z którymi będzie im ciężko sobie poradzić.

Jeśli masz jakiegokolwiek pytania dotyczące sposobu rozmawiania ze swoimi podopiecznymi o wojnie w Ukrainie albo po prostu chcesz porozmawiać o tym, jak Ty czujesz się w obecnej sytuacji, psycholożki z Zespołu ds. Wsparcia Psychologicznego są dla Ciebie dostępne pod numerem 669 116 116 w dni powszednie w godzinach 15:00 – 21:00.

